

YELOD TELDEGFOLID
NÜM 10 TOBUL 2014 (Pads 73 jü 80)

O Volapükaflens valöpo!

Binos veratik ad sagön, das pük binon nämäd. Dist vü mens e nims binon säsantiko pük, bi medü pük mens kanons spikön odes, e nunön odes alsotikosi. Votaflano nims no dalabons skili at jü nivod lölöfik menas. Klüliko nims dalabons soti püka balugik, me kel kanons nunön odes dinis staböfik, aldelik, balugik, ab fümiko no äs lä mens. Mens eprogedons sekü pük, bi dubo äkanons kompenön ko tikamagots nulik timakompenanas.

Püks netas gretik binons äs vafs, kels flunons netis votik. Noe binons üfo püks kösömik, abi volapüks. Volapük adelik binon Linglänapük; ab volapük tumyela degjölid äbinon Fransänapük. Kim sevon-li, kis obinon-la volapük fütürik? Net alseimik pleidonöv ad vedön pük atsotik, bi kanonöv dubo flunön kulivi vola lölik. Soäsä nets vönik, kanonöv progedükön noli ai nuliki e veütiki, e pato noli kaenavik attimik.

Ab nets smalikum neföro äplidons jenöfoti somik. Cedü ons, nets gretik noe äplöpons mödikumo fineno, abi nu vilons, das nets valöpo i spikons püki netik onas. El Schleyer gudiko äsuemom säkädi at, ed ämotom tikamagoti frutik. Cedü om, if dabinonöv püki mekavik, ko vödem neudik, keli alan mutonöv lärnön, pük netik seimik no plu labonöv buädi gretikum ka nets votik su tal.

Valikosi gudikün oles ed olikanes

sedom

Ralph

X:74:2014

LÄLID IN STUNALÄN
(fa Lewis Carroll)
KAPIT DEGTELID (DIL BALID)
TEMUNOD ELA LÄLID

"Ekö ob!" ävokädof Lälid, glömöl pö kofud timüla et, das iglofof gretikumo dü minuts anik pasetik, ed äbunof sui futs so spidiko, das ägüflekof yulanöpi me sim juüpa okik; yulans valik äfalons sui kaps menamödota dono, ed ekö! ons, kels fino äseatons su glun. Atos ämebon ofe levemo gefi goldafitas, keli fädo isturof bü vig bal.

"Ag! Säkusadolsös obi, begö!" ävokädof bluviko, ed äprimof ad vifiküno lasumön onis, bi meib gefa fulü goldafits no ilüvon ofi, ed ätikof lufümiko, das ödeadons if no pöpladons omis dönu ini yulanöpi.

"No kanoy fovön me cödäd jüs yulans *valik* obinons in yulanöp," äsagom fefiko Körareg - "valiks," ädönuom ed älogedom seväriko lü Lälid, du äspikom.

Lälid logedof lü yulanöp ed eküpedof, das sekü spid ofik, iseitof Lasäri usio me kap dono, e nimil pöfik älemufükom göbi omik glumaladäliko, bi no äkanom mufön. Suno äsetirädof oni dönu, ed igüükof omi; "Ab atos lölöfiko no lindifos," äsagof oke: "Cedü ob, el Bill olabom völadi leigik pö cödäd, va güik, va negüik."

Sosus yulanef boso igetakedikon, e sletots e stafüls dönu pituvons e pilovegivons ones, äprimons ziliko ad penön nunodi tefü mijenot, pläamü Lasär, kel äkanom dunön nosi sekü jekot, keli ibelifon, e te äseadom logetölo lü nufed cödöpa ko mud maifik.

"Leveriko nosi-li?" älaidulom Körareg.

"Leveriko nosi," äsagof Lälid.

"Atos binon go veütik," äsagom Körareg, flekölo oki lü yulanef. Iprimons ad penetön atosi su sletots okas, ven Krolig Vietik äropom: "*Ne*veütik, o Mayed Orik, klüliko vilor sagön," äsagom Körarege mu stimo, fronükölo flomi ko jäst dodik.

"*Ne*veütik, klüliko ävilob sagön," vifiko äsagom Körareg, ed äspikom lü ok it lafalaodiko: "veütik … neveütik … neveütik … veütik", äsif ävilom dunön sperimänti ad tuvön vödi, kel labon tonodi gudikün.

Yulans anik äpenons: "veütik"; votikans: "neveütik". Lälid äkanof logön atosi, bi änilof saidiko ad lovelogön sletotis onas; "ab lölöfiko lindifos," ätikof.

Tü timül at, Körareg, ipenölo dü timil anik jäfädiko ini penetabuk oka, ävokädom: "Seilö!" ed äreidom laodiko se bukil: "Nom: foldegtel: *Pösods valik labü geilot liöla plu bal mutons lüvön cödöpi*."

Alikans älogedons lü Lälid.

"*Ob* no labob geiloti liöla bal," äsagof Lälid.

"Ga si!" äsagom Körareg.

"Geiloti ti liölas tel," äläükof Köradaim.

"Löliko refudob ad mogolön," äsagof Lälid. "Alo nom et no nomon – edatuvol oni ol it ebo anu."

"Binon nom bäldikün in buk," äsagom Körareg.

<u>*Fövoti konota kanoy reidön su pads gaseda ün mul okömöl*</u>

X:76:2014

VIPAFONÄD (DIL BALID)

fa hiel Frank Roger

Äbinon-li top kuratik? Igolob-li ba züi gul pölik?

Äzilogob. Ästeifülob ad tüvön, kiöpo äbinob.

No, igidetob. Ekö! dido piad: 'Heybourne' me bims e domakeds pezüöl, kelis ämemob. At ämuton binön top, kö ibinob tü zädel pasetik. Ämemob lekleiliko kolkömi fädik ko flen büik oba nemü 'Nick', keli no ilogob sis lunüp. Ivüdom obi ad golön ini 'Vipafonäd': bötädöp len gul süta, kö äbinom dunetäb laidik, ad juitön drinodi.

Ifölob vüdi oma ko blesir, ed ilifädobs timi legudik kobo, luspikölo dö dels vönädik legudik e drinölo biris anik kalieta legudik. Ilüvobs odi promü kontags fütürik. Liedo iperob diledi papüra, su kel ipenetob ladeti oma.

Bi fino ilükömob dönu ini niläd at pötü bal spatas obik kösömik tü poszedel zädelik da zif, tikamagot ikömon obe ad vestigön, va el 'Nick' äkomom ba anu in biribötädöp pebuüköl oma.

Logot bukiselidöpa lölöfiko no äbinon lenulik. Klülabiko ädabinon ya sis tim anik klülädü vor ota e smel patedik bukas neflifedik püfik su bukaboeds, kels äblegikons kodü vet otas. Valikos äbinon bisarik, jenöfo äbinon lölöfiko neplänovik.

Meditölo dö müster, ägolob ini bukiselidöp ed älükömob fino lü räyun lekoneda-literat. Äkanob bo tuvön us bukis nitedik. Ad blesir gretik oba, ätuvob lekonedis tel gölik fa el José Saramago, buks pato plitik obe, kels no nog ädabinons in konlet oba. Ireidob yegedi dö lautan ebo ün göd et, meb pötik obe ad remön bukis mödikum fa om. Din bisarik kion ad tuvön fädo onis is!

Äsumob onis de bukaboed, äreidob tanädavödemi, ed ädalogob suämis. Do buks ibinons ya pegeböls, kaliet otas äbinon gudik. Ägolob lü pelöp, äpelob onis, ed ägegolob lomio.

X:77:2014

No plu ätikob dö flen oba: ‘Nick’ e biribötädöp oma müsteriko inepuböl. Töbo äkanob stebedön ad primön reidi bukas.

Tü vigafin sököl ädesinob ad visitön dönu eli ‘Pehuköl fa buks’, bi ävilob vestigön kälöfikumo lofoti ona. Ven ilükömob lü piad, äsoafob vemo, ed äledesirob ad drinön u kafi u biri. Äsludob ad remön drinodi in biragad, büä äfövob vestigami buköpa.

Büä äseidob obi, älülogob vifiko lü gul piada, e lölöfiko no äkanob kredön logis obik. El ‘Pehuköl fa buks’ no plu äbinon us, ed ekö! plao el ‘Vipafonäd’! Dü timüls anik älailogedob usio nenkredölo, täno ägolob nevifiko lüodü biribötädöp. Ämutob gevon obe fümi dö verat atosa.

Tikäl oba, äcüton-li obi? Älienetikob-li? Äbinob-li viktim disina legretik? Dun cogana levalik-li? Ädrimob-li ed ögalikob-la suno dönu in vol jenöfik?

Ägolob desino ini biribötädöp, spetölo, das övedon-la bukiselidöp onu. Ye äblebon kuratiko ma mem oba dö visit balid bü vigs tel.

Vög sevädik ätroivon stadi drimik oba:

“Glidis, o Konrad! Blesir kion ad kolkömön oli. Äsevob, das ögekömol tü del seimik.”

Ekö! flen oba Nick, smililölo, kel ätovom väri bira dagik ad glidön obi. Nendoto iküpom lestuni nekredöl oba, bi äsäkom:

“Kis ejenon-li, o Konrad! Logodanotod ola binon stunik.”

Ägolob lü om, ed äpladob nami su jot omik äsvo ad gevön obe fümi, das äkomom jenöfo is.

“Bisarikos jenon, o Nick! Bü vigs tel äbinob is ko ol. Täno, dü vig pasetik älükömob isio, e biribötäd äbinon mo. Su top at äbinon bukiselidöp. Ed anu, ekö! biribötädöp dönu. No kanob suemön osi.”

Fövoti konota at kanols reidön su pads gaseda mula okömöl

X:78:2014

MENOD BALID VOLAPÜKA (VÜ YELS: 1887 E 1889)

Diläd balid: votükams fa kongred telid (1887)

Volapükakongred bevünetik telid äjenükon in ‘München’: zif Deutänik < ün yel: balmil jöltumjöldegvel. Jenot at äbinon vemo veütik pro Volapük, sevabo: e pro Volapükamuf, e pro pükasit Volapükik. Balido, tefü Volapükamuf: äfünoy fedi valemik Volapükik e kadämi Volapüka. Hiel ‘Schleyer’: datuvan Volapüka < ävedom cifal balid. Telido, tefü pükasit: dü kobikam at ädunoy balidnaedo menodi calöfik Volapüka. Vilob penön dö votükams fa Volapükakongred telid, penön, vio Volapük rigikün ävedon Volapük rigik.

1. Votükams penama, lafaba, foneta e lotografa

1. Bü yel balmil jöltumjöldegvelid igeboy in buks Volapükik tonatis patik nen vokätamals ad malön vokätis. Tonats et ibinons tonats latinik tefik sa nedeto lenyüm liena bobik. Tonats at pubons dono (magods se map “Volapük Capital Umlauts” penemöl grupa Volapükik ela ‘Yahoo!’):

Mayuds			Minuds		
Ꞛ	Ꞝ	Ꞟ	ꞛ	ꞝ	ꞟ
Ä	Ö	Ü	ä	ö	ü

Sis yel: 1887 tonats patik at pämoükons e päpladulons me sümbols tefik lafabas Yuropapükik (as sam, Deutänapükik), sevabo: me vokats sa vokätamals.

2. Primo idabinons in Volapük palatatonats (e palatatons) tel sümik, sevabo: el “h” (Deutänapüko: “ch”, Rusänapüko: “x”, Sperantapüko: “ĥ” ü “hh”) ed el ʽ (Deutänapüko e Sperantapüko: “h”). Tonat lätik panemon ‘dasia’ e malon haugi vemik (eli ‘spiritus asper’) in lafab Grikänapükik. (Cedob, das mögos ad penön eli ‘dasia’ as güflekik liunül löpiköl.) Igeboy mayudis pos el ‘dasia’ in lönanems, as sam: **ʽIndostän, ʽIeronümus.** Ämoükoy eli ‘dasia’ e äpladuloy oti me tonat ‘h’, as sam: vöd: **ʽüm** (ma lotograf rigikün) ävedon **hüm.** So lafab Volapüka rigik ninädon tonatis teldegvel pla teldegjöl Volapüka rigikün. (Vü kläms noetob, das te tonat ‘dasia’ pägebon in vödabuks Volapükik lölöfik pro Rusänapükans, kels päpübons ün yels: 1886 e 1887, soäsä in dabükot kilid vödabuka fa hiel ‘Schleyer’.)

3. Tonat vönädik “h” päpladulon me “q” in lafab fonetik. Tonats at äjonidons ad penön rigafomi fonetik lönanemas, ü pronimagi, as sam: **Kirchheimbolanden → Kirqeimbolánden.**

4. Tonat **h** stamädas Volapükik ävedon el **k** u **x** sa cein tefik prona, as sam: **hem** → **kiem(av), heresavin** → **xere(sa)vin** (Deutänapüko: *Xereswein).*

5. Jü yel: 1887 lönanems pipenons Volapüko telsotiko. Balido, ipenoy nemis dub lafab fonetik, e poso idaloy penön onis ma lotograf licinik vü kläms. Telido, hiel 'Schleyer' igivom vödes anik fomis patik Volapükik in vödabuks omik, as sam: **Filip** (Linglänapüko: 'Philip'), **Aglaya** (Linglänapüko: 'Aglaia'), **Amstedam** (Linglänapüko: 'Amsterdam'), **Amazonaleflum** (flumed 'Amazon'), **Elüsium** (Deutänapüko: 'Elysium', parad), **Gios** ('Chios': nisul Grikänik), **Kadalkivir** ('Guadalquivir': flumed Spanyänik). Logolsös as sam traduti dispenäda se pened anik: *Hochachtungsvoll A. K. Zellendorf → Lestimik Zélendorf A. K.* (Kniele, R. Tedaspod deuto-volapükik. – Überliŋen l. B.: Bük fa Feyel August, 1885. – Pad: 26).

Äsludoy ad penön lönanemis ma lotograf licinik ed, üf zesüdo, id ad penön poso proni nemas ot me lotograf fonetik vü kläms, as sam: **München (Münqen).**

6. Primo yümamalül iteilon noe vödilis: **-li, -la**, abi yümotis genik: **ji, om, os** < e bidirafinotis: **-ös, -öd, *-öz, -öv.** Samo: **ji-matel, om-dog, gudik-os.** Äsludoy ad gebön yümamalüli te pö vödils ed ad penön yümotis nen yümamalül, as sam: **ji-tidel** (bü yel: 1887) → **jitidel** (pos kongred telid).

2. Votükams vödidefomama

7. Äsludoy ad finidön foyümoti vomik "of-". Te el "ji-" äblibon de foyümots vomik tel Vöna-Volapüka. Bespikob säkädi gramatagena fulikumo.

<u>Noms tefü pösods.</u> Vöds patik ad sinifön vomis ädabinons ai, as sam: **vom, mot, läd.** Jü kongred telid nenyümotiks vöds cali pinemöls ibinons manik, samo: el **tidel** isinifon **hitidan.** De vöds manik at vöds vomik pifomons dub lenyüm yümota bal telas, sevabo: **ji-** ud **of-.** Foyümot "ji-" imalon vomi ma cal himatana ofik ed el "of-" imalon vomi ma cal ofik, samo: **ji-tidel** (nuiko: "jimatan tidana"), **of-tidel** (nuiko: "jitidan"). Cedob, das pär vödas vönädik at binon mu nitedik: **ji-gam** (nuiko: "jigam", jimatan fütürik), **of-gam** (nuiko: "jikleudan", kel binof metaforo jigam ma cal ofik, efe jigam Kristusa). Ma slud kongreda foyümot "of-" pämoükon, e te foyümot vomik "ji-" äblibon, kel äprimon ad malön vomi as calan, samo: vöd vönädik "of-tidel" ävedon "jitidel". Ün yel: 1887 äprimoy ad nemön vomi ma cal himatana ofik dub geb vödagrupas, as sam: **vom tidela** (tradut vödik stukota Fransänapükik), **jimatel tidela** (kanols küpetön, das ägeboy poyümoti pösodik "-el" suvikumo ka eli "-an" in Volapük rigik).

<u>Noms tefü nims.</u> Vöds patik ad sinifön jinimi ädabinons, soäs nu in Volapük, samo: **kun.** Vöd nimi äsiniföl nen yümot genik änemon nimi as

dil bida onik, nendas ämalon geni. Ad malön geni nima, ägeboy yümotis sököl: **om-** (manik), **ji-** (vomik), **of-** (vomik; te jü kongred telid). Samo: **omdog** (nuiko: hidog), **jidog.** In Volapük rigikün no ikanoy distidön siämis vödas siämaröletik vomik, soäs völds sököl: **ji-dog** e **of-dog.**

Noet. Hiel 'Schleyer' idälom ad gebön elis "ji", "of", "om", "os" ed as foyümots, ed as poyümots, as sam: völds **os-gudik, gudikos** ibinons siämaröletiks. Kösömo els "ji", "of", "om" ye äjäfidons as foyümots, ed el "os" – as poyümot, in vödems Volapükik sis prim geba mekavapüka at.

Ye in tidabuk Rusänapükik, ün yel: balmil jöltumjöldegzül päpüböl, foyümot "of-" pägivon as yümot teik vomik calöfik, kel pizepon fa kadäm, samo: **oftidel, ofblod, ofpul** (tidabuk fa jiels 'Enderneyt' e 'Korovina'. – St. Petersburg, 1889. – Pad: 28). Klülos, das kadäm, kel itaspikon hiele 'Schleyer', ivälon (u geükon) foyümoti "of-".

8. Ladvärbs defomamik pidilädons ad grups tel: 1-ido) uts, kels pidefomons de subsats (me "-o" ifiniköls), e 2-ido) uts, kels pidefomons de ladyeks (me "-iko" ifiniköls). Dü kongred telid äsludoy, das no ödaloy gebön ladvärbis grupa balid, jüs kadäm übetikon säkädi at. Ye Volapükans äfövons ad gebön ladvärbis grupas bofik, samo: **stepo, penedo** (Spielmann, S. Volapük-Almanach für 1888. – Pad: 65).

3. Votükams fomira e vödastoka

9. Ven Volapük idavedon, Volapüko fom plütik pönopa pösodik voik gramatapösoda telid idabinon, sevabo: "ons" (do el "on" ibinon pönop nefümik, soäs vöd nuik: "oy"). Äsludoy ad finidön fomi plütik pönopa at id ad gebön ai vödi (e poyümoti värbik tefik) "ol" pö spikam pösode bal ed ad gebön ai vödi "ols" pö spikam pösodes plu ka bal.

Hiel 'Schleyer' ye äfövom ad komandön gebi foma plütik löpo pemäniotöla.

10. Ladyek natapükas difik pitraduton suvo me ladvärb Volapükik. Atos ibinon fikulik pro Yuropans mödik. Kodü atos äsludoy ad distidön stülis tel, sevabo: stül balugik e stül sevärik. Ädaloy gebön ladyek pla ladvärb, kel notodon malodi e papladon pos värb, as sam: **golön vifiko** (stül sevärik, fom dälovik) = **golön vifik** (stül balugik, fom mögik). Nitedikos, das hiel 'Schleyer' it ägivon suvo ladyeke Volapükik nedotik ladvärbi as tradut, samo: **pemik** = *durcheinander, kauderwelsch* (dabükot kilid vödabuka Volapükik).

Diläd telid: votükams votik

Ünü period ot (de yel: 1887 jü yel: 1889) ceins votik äpubons in Volapük. Ats no päbespikons e no päzepons dü kobikams, ab päpübons in vödabuks calöfik e gramatabuks ot.

Fövot ofovon